

מדרש הגדול

על חמשה חומשי תורה

ספר זיקרא

הוצא לאור על פי כתבי יד עם הערות והקדמה

הוצאת חובנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"א

ע"י

נחום אליהו ראבינאוויץ

ניו יארק

תר"צ

הקדמה

בהוצאת המדרש הזה השתמשתי בשני כתבי יד הנמצאים עתה בבית עקר הספרים של בית מדרש הרבנים (ושו"ש טהעאלאניקאל סעמטארי) בעיד נויארק והם (א) כ"י משנת תקק"ג למנין שטרות (נ"ה שנת השס"א לבה"ע ושנת 1601 למנינם) שהיה מלפנים בקבצת ספרים עבריים של הרב ד"ר מהרש"ו שעכטער נ"ע שצינתי בשם כ"ש (ב) כ"י משנת תחקמ"ג לשטרות (נ"ה שנת השצ"א לבה"ע ושנת 1631 למנינם) שהיה מלפנים בקבצת ספרים של החכם ד"ר אלחנן נתן אדלר בלונדון שצינתי בשם כ"א. בכ"ש יש רפים אחרים חסרים בראשית הסדר ומלאתי את הריקנות מתמנת הרפים האלה אשר קבלתי מבית עקר הספרים של הבריטיש מחיאם. השונים בין כ"י האלה אינם רבים ולרוב אינם רבי הערך. הוצאתי מיוסדת על כ"ש. יש אשר השתמשתי בגידסאות כ"א לחקן שגיאות או להטיב את הקריאה. אך לרוב נוסח כ"ש יותר טוב מנוסח כ"א. כל השונים וחלופי גידסאות נרשמים בהערותי.

מקור המדרש הגדול לספר ויקרא היותר חשוב בכמות ובאיכות הוא מדרש התנאים הנודע בשם ספרא רבי רב או סתם ספרא או בשם תורת כהנים. מספר מאמרי הספרא המובאים במה"ג רב הוא והשונים הנמצאים שם רבים הם. וכבן יצטרך איזה חכם מחכמי ישראל שישתדל להוציא מחדש הוצאה חדשה של הספרא להשתמש בגידסאות הנמצאות במה"ג. ציוני דפי הספרא הנמצאים בהערותי הם לפי הוצאת הספרא של רא"ה ווייס. רק במקומות מועטים השתמשתי בהוצאת אחרות.

מקור אחר חשוב מאד באופן מדעי הוא התלמוד בבלי. יש כאן שונים משונים שונים. כאשר אמר את מלאכתי להוציא לאור את מה"ג על כל התורה מקוה אני אם יעזרני השם להדפיס את כל השונים האלה בעצמם כעין הוספה לדקדוקי סופרים של רנ"ג ראבינאוויטש.

מקור אחר חשוב מאד בעיני הלכה הוא המשנה תורה של הרמב"ם. לפעמים יביא בעמה"ג את דברי הרמב"ם ברשימת תנן או ת"ד כאלו הם דברי המשנה או בדייתא. יש אשר שיבא את דברי הרמב"ם במכאן אמרו כמו שיביאו את דברי המשנה במדרשי התנאים. לרוב ישמש בעמה"ג בדברי הרמב"ם לתת לנו את תמצית ההלכה אחרי שקלה וטריה ארוכה או לתת לנו איזה הלכה פסוקה.

עבדת בעל מה'ג הוא לרוב עבדת מלקט אבל שונה הוא במלאכתו ממלקטים אחרים כמו בעל הילקוט שמעוני וכרומה לו. בעל מה'ג אינו מניד לנו את מקור מאמריו ולפיכך עלינו לדרוש ולחפש עד אשר נמצא מאיזה באר שאב את מימיו מימו של תורה. ומלבד זה משתמש הוא ברברי חז"ל כאלו הוא עושה בתוך שלו מאריך ומקצר מסרס ומקטע ובכן קשה מאד להכיר לפעמים אם מה שיש לפנינו הוא נוסח אחד או אם השני הוא רק רברי המחבר. ולכן אם יש איזה ספק בלבנו חוב הוא מוטל עלינו להזהר מאד בלמוד המקור אשר ממנו שאב המלקט, ולהשתדל מאמרים רומים במקומות אחרים, לבדק ולחקר חקירה עמוקה ואז נעמר אמר אם נקבל את גירסת המה'ג אם לא.

אודות התרגומים אשר השתמש בהם המלקט בספר הזה אוכל רק לאמר כי מספרם רב מאד וממקורים רבים לקחם. רבי העינים מצאתי במדרשים התורעים לנו אם לפעמים ביגיעה רבה ואם לפעמים בשגוי לשון קצת. כנראה לי שהיתה לפני המלקט הפסיקתא ורבי כהנא כמו שהיא לפנינו. מאמרים רבים לקח בעל מה'ג מהמדרש החשוב הזה וחלופי גירסאות במאמרים האלה הם רק קלי הערך. אחד שחקרתי והתבנתני לא אוכל להביע את דעתי אם השתמש המלקט בפסיקתא רבתי כמו שהוא לנו אם לא כי רק מצאתי מאמרים אחרים לפעמים מקוטעים דומים למאמרים הגמציים בפסיקתא רבתי. אבל אשתדל בעתיד ללמד ולבדק את כל מאמרי מה'ג בכל ספרי התורה שדבריהם דומים לאיזה מאמרי הפסיקתא רבתי ואז אולי אוכל לחזות את דעתי בענין הזה. ציוני הדפים אשר אני מראה בהערותי הם לפי פסיקתא רד"כ הוצאת ר' שלמה באבער ופסיקתא רבתי הוצאת ר' מאיר איש שלום. גם מביא המלקט מאמרים רבים מהתנחומא ומהתנחומא הוצאת רש"ב ואפשר כי שניהם היו לפניו. גם חושב אני כי השתמש המלקט במדרש בראשית רבה כמו שהוא לפנינו, וגם בויקרא רבה ואיכה רבתי. אך יש ספק בלבי אם השתמש במדרשים האחרים הידועים לנו בשם מדרש רבה על ספרי התורה והמגלות ואע"פ כי יש מאמרים רבים במה'ג שמצאתי במדרשים האלה נוכל רק לאמר כי אולי ממקור אחד שאבו כלם. כל השאלות האלה עמוקות הן וצריכות דיוק ביותר. אם יעודני השם וידעני לנמר את ספרי מה'ג על כל התורה או אקדש את ימי לחקור ולהתבונן בעניני המדרשים האלה ויחוסם זה לזה. גם נחוץ להתבונן בספרי הגאונים הראשונים כמו בשאלות ובספר הלכות גדולות וגם בריף ובפירושי הר"ן ור' תנאל כי בכלם יש גירסאות התלמוד המדרשים שונות מגירסאות הגמציים בספרים האלה הגרססים לנו, ויש אשר שסגנתם מתאים לסגנון המאמרים שיש לנו במה'ג.

עלי להודיע כי בכל מקום אשר מזכיר אני את התוספתא בהערותי אני מראה את המקום לפי סימני פסקו והלכתו גם לפי דמו כמו שמצוין בתוספתא הנצאת צוקערמאנדעל.

בהערותי נותן אני את כל מקורי המאמרים אשר מצאתי אבל אם המקור אינו ידוע לי או אני מוכיר מאמר אחד או מאמרים אחרים שהם דומים למאמר הזה במה"ג זה יוכל היות מדברי חז"ל או מדברי מפרשי התורה כמו רש"י ורמב"ן וכדומה להם או מדברי מפרשי התלמוד כמו רש"י ותוספתא וכדומהם או מדברי ספר אחד מספרי מוסר ואגדה כמו פרקי דרבי אליעזר ותנא דבי אליהו וכדומה להם. אך אם לא אוכל אחרי יגיעה רבה למצא איזה ענין דומה למאמר מה"ג או אני מצוין את המאמר הזה בצ"ע. זה יראה כי לא יכלתי למצא מקור המאמר הזה או מאמר דומה לו. ובדאי יש חכם עתיק ממני שידע מקורו או מאמר אחר דומה לו בימו של תורה.

ניו יארק - תר"ץ

נחום אליהו ראבינאוויץ

הוצעק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תש"ס"א